

УДК 340.132:342.7:618.17-089.888.11

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2026-52-2-201-212>

КОНЦЕПЦІЯ «РЕПРОДУКТИВНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ»: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Маланчук Т.В., Гетьман Я.С.

THE CONCEPT OF “REPRODUCTIVE JUSTICE”: IMPLEMENTATION OF UNIVERSAL STANDARDS IN UKRAINIAN LEGISLATION

Malanchuk T.V., Hetman Y.S.

У статті здійснено дослідження появи новітньої доктрини «репродуктивної справедливості» та її вплив на міжнародне і національне законодавство, а також її значення у формуванні права майбутнього. Розглядається розвиток репродуктивних прав у міжнародному праві та відповідних документах ООН. Підкреслюється перехід від суто формального визнання індивідуальної автономії до підходу, що пов'язує права людини із соціальною справедливістю. Концепція репродуктивної справедливості представлена на основі трьох основних вимірів: право мати дітей, право утримуватися від народження дітей та право виховувати дітей у безпечному та сприятливому середовищі. Особлива увага приділяється зв'язку між репродуктивною справедливістю та Цілями сталого розвитку ООН, особливо в сферах боротьби з бідністю, охорони здоров'я, освіти, гендерної рівності та зменшення нерівності. Крім того, аналізуються міжнародні правові стандарти щодо доступу до допоміжних репродуктивних технологій на основі універсальних та регіональних норм, прецедентного права ЄСПЛ та рекомендацій міжнародних організацій. Нарешті, оцінюється судова практика, яка формує доктрину репродуктивної справедливості, та визначаються основні тенденції розвитку в різних правових системах. Обґрунтовується необхідність інтеграції універсальних стандартів репродуктивної справедливості в національну правову систему та вказуються напрямки подальшого розвитку правового регулювання з урахуванням міжнародного досвіду.

Ключові слова: *репродуктивна справедливість, допоміжні репродуктивні технології, статус ембріона, права людини, Цілі сталого розвитку.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток біомедичних технологій у XXI столітті випереджає темпи правового регулювання, створюючи нові виклики для класичної концепції прав людини. Традиційний підхід, що зосереджується виключно на «репродуктивних правах» як

індивідуальних свободах, дедалі частіше виявляється недостатнім для розв'язання складних етико-правових дилем. Зокрема, питання нерівного доступу до допоміжних репродуктивних технологій (далі – ДРТ), правового статусу ембріона та меж державного втручання у репродуктивні плани

особи вимагають переосмислення крізь призму соціальної справедливості.

В умовах євроінтеграційних процесів та глобальних викликів для України постає гостра потреба не лише у технічному врегулюванні медичних процедур, а й у впровадженні цілісної концепції «репродуктивної справедливості». Вона передбачає перехід від суто формального права на вибір до реального забезпечення можливостей реалізації цього вибору для всіх верств населення, незалежно від соціально-економічного статусу. Проблема ускладнюється відсутністю в національному законодавстві єдиного концептуального підходу до визначення правової природи репродуктивних матеріалів, що призводить до правової невизначеності у питаннях спадкування та розпорядження кріоконсервованими ембріонами.

Стан дослідження. Теоретична база розвитку репродуктивних прав людини закладена у працях закордонних дослідників. Так релевантною є монографія Loretta J. Ross та Rickie Solinger (*Reproductive Justice: An Introduction*, 2017), в якій автори наголошують на важливості врахуванні економічних чинників при розгляді доступу до репродуктивних прав. Dorothy Roberts (*Killing the Black Body: Race, Reproduction, and the Meaning of Liberty*, 1997) зазначає на значному поширенню дискримінаційних настроїв стосовно репродуктивного здоров'я. Paul Hunt (*Interpreting the International Right to Health in a Human Rights-Based Approach to Health*, 2016) є чи не першим науковцем, який зазначає співвідношення репродуктивних прав з основоположними правами людини, в той же час Blas Radi (*Reproductive Injustice, Trans Rights, and Eugenics*, 2020) відзначає важливість впровадження інклюзивного

підходу у забезпеченні судового захисту репродуктивних прав.

Серед українських дослідників варто відзначити Л. Наливайко та Ю. Лебедевої (*Reproductive Human Rights: International Standards, Experience of Ukraine and Lithuania*, 2022), які через порівняльно-правовий аналіз доктрини репродуктивних прав вказали на проблему їх регулювання в міжнародній, закордонній та національній практиці.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування концепції «репродуктивної справедливості» як цілісної правової парадигми та визначення шляхів її імплементації в законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Поняття репродуктивних прав виникло у міжнародному праві наприкінці ХХ ст. як складова системи прав людини, спрямована на забезпечення автономії особи у сфері репродукції, планування сім'ї та охорони материнства. Її основу заклали документи ООН, насамперед Програма дій Міжнародної конференції з народонаселення і розвитку (1994 р.) та Пекінська платформа дій (1995 р.) [1; 2]. Ці акти закріпили підхід, за яким кожна людина має право вільно й відповідально вирішувати питання кількості дітей, проміжків між народженнями, а також отримувати повну інформацію й засоби для реалізації такого вибору.

Термін «репродуктивна справедливість» уперше був запропонований у 1994 р. колективом афроамериканських феміністок, об'єднаних у коаліцію SisterSong Women of Color Reproductive Justice Collective (далі – SisterSong) [3]. Громадська організація SisterSong поставила за мету поєднати індивідуальні свободи з соціальною рівністю та колективною відповідальністю. Ця концепція базується на міжнародно визнаній системі прав людини, створеній Організацією

Об'єднаних Націй і поєднує репродуктивні права та соціальну справедливість.

На основі даної концепції в науковій літературі сформувалися різні підходи стосовно визнання нової ери четвертого покоління прав людини:

1. Право не мати дітей. Це право передбачає, що жодна людина не може бути примушена бути матір'ю/батьком. В такому розрізі науковці говорять про право на аборт, доступ до контрацепції та захист від примусової стерилізації. Варто зазначити, що такий принцип розглядається з позитивної і негативної точки зору. Прихильники наголошують, що право не мати дітей насамперед визнається доктриною захисту прав жінки [4, 5]. Таким чином репродуктивна справедливість розглядається не як баланс між цими правами, а як підхід, який повністю виключає ембріон із категорії носіїв прав, щоб не створювати конфлікту з правами жінки. З іншого боку противники зазначають про існування релігійно-етичної проблематики [6, 7]. Так, наприклад Nacu M. підкреслює, що ембріон на стадії зачаття вже визнається особою і повинен мати відповідний рівень правоздатності [7, с. 5].

2. Право мати дітей. Цей принцип є відповідно опозиційним до попереднього і означає право на реальну можливість стати батьками. У сучасному розумінні мова йде про використання допоміжних репродуктивних технологій (далі – ДРТ), зокрема екстракорпоральне запліднення (далі – ЕКЗ) та сурогатне материнство, а також захист від відмов через сімейний статус, інвалідність, сексуальну орієнтацію, фінансову доступність. Маємо зазначити, що через соціальну «чутливість» питань щодо ДРТ в сучасному суспільстві, виокремити позиції абсолютних прихильників чи абсолютних противників досить складно. При

наголошенні на позитивній стороні народження дитини, водночас йдеться про права жінки (вільно обирати народжувати чи не народжувати), а також, що не менш важливо, фінансову здатність виховати цю дитину.

3. Право виховувати дітей у безпечному та здоровому середовищі. На нашу думку, цей принцип є поєднанням попередніх двох принципів. Він полягає в наявності можливостей реально ростити дитину без насильства, бідності й негативних ризиків (наприклад, таких, які стосуються житла, охорони здоров'я, чистого довкілля, доступного догляду та освіти, захисту від дискримінації, справедливих соціальних гарантій, захисту від невинуватого вилучення дітей та ін.). Тобто, вибір мати чи не мати дитину насамперед залежить від реальних можливостей батьків і головне – від бажання та усвідомлення народжувати дитину.

Цілком погоджуємося з однією із засновниць колективу SisterSong, яка однією з перших застосувала термін «репродуктивна справедливість» – L. Ross. Вона наголошує, що втручання в безпеку та гідність фертильних та репродуктивних осіб є ударом по їхній людській гідності, тобто по їхніх правах як людей. Захист людей від такого втручання має вирішальне значення для забезпечення прав людини для всіх, оскільки всі ми маємо право бути фертильними, право на сексуальні стосунки, право на репродукцію або відмову від неї, а також право на гідний та безпечний догляд за своїми дітьми [8, с. 5].

Пізніше поняття репродуктивної справедливості поступово набуло поширення у правознавстві, соціології, публічній політиці та міжнародному дискурсі з прав людини. У працях таких вчених як L. Ross, R. Solinger, D. Roberts [8; 9] воно отримало

цілісне теоретичне оформлення. Ці науковці вказали на необхідності враховувати взаємодію соціальних факторів – раси, класу, гендеру, громадянства у формуванні можливостей для самовизначення людини.

У правовому розумінні репродуктивні права мають забезпечуватися юридичними гарантіями щодо автономії особи у сфері народжуваності. Однак, із точки зору соціальної справедливості, такі гарантії не враховують нерівності доступу: жінка може мати право на безпечний аборт, але не мати коштів, транспорту, медичних закладів або правового захисту від насильства [8, с. 62]. Отже, наявність права ще не гарантує фактичної його реалізації. Тому Держава повинна не лише гарантувати право «невтручання», а й позитивно зобов'язана усунути дискримінаційні бар'єри. Такий підхід узгоджується з сучасним розвитком міжнародного права прав людини, яке визнає позитивні обов'язки держави у забезпеченні рівного доступу до ресурсів і послуг.

Концепція «репродуктивної справедливості» набуває особливої значущості для досягнення багатьох Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР), прийнятих ООН у 2015 році, як ключових напрямків розвитку країн [10]. Вона є більш широкою та інклюзивною, ніж традиційний підхід, заснований лише на «репродуктивних правах», оскільки інтегрує права людини з соціальною справедливістю та боротьбою з нерівністю.

На нашу думку, в такому контексті репродуктивна справедливість є своєрідним доповненням доктрини прав людини. Якщо Європейською конвенцією з прав людини встановлюються універсальні принципи (право на життя, недискримінацію, гідність) [11], то репродуктивна справедливість, підлаштовуючись під сучасні виклики,

розширює їх, додаючи так звані репродуктивні права (право приймати власні рішення щодо кількості дітей, часу народження дітей, мати доступ до інформації та засобів для цього, а також право на досягнення найвищого рівня сексуального та репродуктивного здоров'я). Тепер ця тематика включена одразу у кілька цілей:

Ціль 1 (Подолання бідності в усіх її формах повсюди) підкреслює скорочення бідності у всіх її формах і проявах. Репродуктивні права безпосередньо впливають на здатність жінок та інших уразливих груп керувати своїм життям та економічним становищем [12]. Таким чином, забезпечення сексуального та репродуктивного здоров'я діє не лише як медична, але й як економічна передумова сталого розвитку.

Ціль 3 (Забезпечити здоровий спосіб життя та сприяти благополуччю для всіх у будь-якому віковому групі) у межах пункту 3.7 вказує на «універсальний доступ до сексуального та репродуктивного здоров'я, планування сім'ї та освіти» [13]. Адже варто зазначити, що рівень материнської смертності є доволі великим через неналежний рівень забезпечення репродуктивного здоров'я.

ЦСР 4 (Якісна освіта), яка має на меті забезпечити інклюзивну та справедливу якісну освіту й сприяти можливостям навчання протягом усього життя для всіх [14]. Ця ціль має вирішальне значення через її трансформаційний вплив на інші цілі сталого розвитку. Освіта є основою для соціально-економічного зростання.

У ЦСР 5 (Досягти гендерної рівності та розширити можливості всіх жінок і дівчат) міститься конкретна згадка не тільки про послуги у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я, а й про «репродуктивні права» [15]. Як зазначається у

новому звіті ООН Gender Snapshot 2025 – лише 56,3% жінок віком від 15 до 49 років, які перебувають у шлюбі або в партнерських стосунках, мають повне право ухвалювати рішення щодо свого сексуального та репродуктивного здоров'я й прав [16]. Це означає, що незважаючи на поширення ідеї розвитку репродуктивної справедливості жінки все ще продовжують потерпати від применшення їх основоположних прав.

ЦСР 10 (Зменшення нерівності всередині країн та між ними) тісно пов'язана з концепцією репродуктивної справедливості [17]. Вона підкреслює, що репродуктивні рішення людини залежать не лише від її бажань, а й від структурних бар'єрів – економічних, соціальних, етнічних, культурних та регіональних. Обмежений доступ до медичних послуг у сільській місцевості, низька обізнаність, дискримінація за ознакою інвалідності, міграційного статусу, раси чи етнічності ускладнюють реалізацію репродуктивних прав. Наприклад, жінки з низьким доходом мають гірший доступ до контрацепції та пренатальної допомоги, що поглиблює нерівність. Забезпечення рівного доступу до інформації, якісної медичної допомоги, сучасних технологій та правового захисту є ключовим механізмом зменшення нерівності, сприяючи більш інклюзивному та справедливому розвитку суспільства.

Таким чином, хочемо наголосити, що концепція «репродуктивної справедливості» є необхідним еволюційним кроком від простого визнання прав до фактичного забезпечення можливостей, що є критично важливим для цілісного та справедливого досягнення Цілей сталого розвитку в усьому світі.

В Україні, в сьогоденних реаліях, реалізація концепції репродуктивної справедливості стикається з рядом перешкод,

які доцільно поділити на нормативно-правові та соціальні.

Серед нормативно-правових перешкод можемо виділити:

1. Дискримінаційний доступ до допоміжних репродуктивних технологій. Наказ МОЗ № 787 «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» [18] надає доступ до окремих репродуктивних технологій (наприклад, сурогатного материнства) виключно для офіційно одружених гетеросексуальних пар. Це автоматично виключає із поля репродуктивної справедливості самотніх жінок, пари, що перебувають у цивільному партнерстві, ЛГБТК+ спільноту. Вважаємо положення цього Порядку обмежувачими і такими, що порушують принцип універсальності прав людини.

2. Колізії «посмертної репродукції». Війна в Україні загострила питання збереження генофонду військовослужбовців. Тривалий час існувала правова невизначеність щодо розпорядження біоматеріалом у разі загибелі військових. У січні 2025 року нарешті було затверджено Порядок здійснення забору, кріоконсервації та зберігання репродуктивних клітин військовослужбовців та інших осіб на випадок втрати репродуктивної функції під час виконання обов'язків із оборони держави, захисту Вітчизни та інших покладених на них обов'язків відповідно до законодавства [19]. Але відсутність чіткого механізму реалізації посмертного батьківства створює бюрократичні бар'єри для вдів та партнерів загиблих, змушуючи їх відстоювати свої права через суд.

3. Відсутність регулювання так званого «соціального заморожування», тобто права на безоплатну кріоконсервацію репродуктивних

клітин. Згідно згаданому Порядку про застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, який до того ж регулює відносини між пацієнтами (жінками, чоловіками) та закладами охорони здоров'я, які забезпечують застосування методик допоміжних репродуктивних технологій, та визначає механізм та умови застосування методик допоміжних репродуктивних технологій. Українське законодавство розглядає кріоконсервацію переважно за медичними показаннями та як метод лікування безпліддя. З 2024 року запроваджено державне фінансування одного циклу ДРТ на рік для жінок до 40 років з підтвердженим безпліддям, що істотно змінює доступ до технологій [20]. Але соціальна складова (наприклад, відсутність партнера, кар'єра, бажання мати дітей у майбутньому, безпекові ризики війни) – українським законодавством проігнорована.

Головною проблемою українського правового поля є відсутність єдиного кодифікованого акту про допоміжні репродуктивні технології. Натомість сфера регулюється застарілими нормами Цивільного кодексу та підзаконними актами (наказами МОЗ), що створює правові колізії.

Говорячи про соціальні перешкоди для досягнення репродуктивної справедливості в Україні, в першу чергу слід звернути увагу на безпекові бар'єри і вплив війни. В умовах воєнного стану, на нашу думку, соціальні перешкоди стають більш значущими, ніж правові обмеження, фактично унеможливаючи реалізацію права «виховувати дітей у безпечному середовищі».

Вказані правові та соціальні перешкоди для досягнення репродуктивної справедливості в Україні створюють підґрунтя для різноманітних колізій та зловживань. Це можна простежити на

прикладі резонансної справи № 203/4924/23, яку розглядав Центральний районний суд міста Дніпра восени 2025 року (суддя Сергій Єдаменко). На жаль, повний текст судового рішення відсутній у відкритому доступі в Єдиному державному реєстрі судових рішень (ЄДРСР), тому для аналізу ми скористалися інформацією від правозахисних організацій та юридичних видань, зокрема юридичного інтернет ресурсу «ПРОТОКОЛ» [21].

Суть справи полягає в тому, що подружжя Анастасія та Олександр проходили лікування безпліддя за допомогою екстракорпорального запліднення (ЕКЗ), під час якого було створено шість кріоконсервованих ембріонів. Після раптової смерті Олександра ембріони залишилися на зберіганні в клініці. Батьки померлого – подружжя Кузьменків – почали вимагати, щоб Анастасія сама народила онуків або дозволила їм скористатися послугами сурогатної матері для народження онуків. Анастасія відмовилася, посилаючись на важкий психологічний стан після втрати чоловіка та своє право на особисте життя. Після її відмови подружжя Кузьменків подали позов до суду, наполягаючи, що ембріони є частиною спадщини їхнього сина, і оскільки невістка відмовилася від іншої частини спадщини, права на ембріони мають перейти до них. Суддя Сергій Єдаменко ухвалив безпрецедентне для української практики рішення, яке частково задовольнило позов батьків. Суд зобов'язав Анастасію передати свекрам три ембріони (половину від наявних шести). Таким чином суддя застосував аналогію закону відповідно до п.1 ст. 8 Цивільного кодексу України [22], через прогалини в законодавстві щодо статусу ембріонів. Він фактично прирівняв ембріони до майна, яке підлягає успадкуванню, посилаючись на те, що в договорі з клінікою

ембріони називаються «біологічний матеріал», а отже на них у сторін виникають майнові права. Суддя застосував положення ст. 190 Цивільного кодексу України, яка визначає майном окремі речі, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

Це рішення викликало резонанс і критику серед юристів та правозахисників. По-перше, воно суперечить усталеній європейській практиці, зокрема рішенням ЄСПЛ, наприклад, *Evans v. United Kingdom* – Суд наголосив, що право на приватне життя охоплює право на повагу як до рішення стати батьками, так і до рішення не стати батьками [23]. По-друге, суперечить деяким чинним нормам діючого законодавства України (сурогатне материнство в Україні дозволено лише за медичними показаннями для подружжя, а ембріони юридично не визначені як об'єкт спадщини). Цивільний кодекс України (ЦКУ) прямо не зазначає, що ембріон не може бути «предметом спадщини, річчю». Стаття 1218 ЦКУ «До складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті» [22]. Сімейний кодекс України містить ст.123, яка визначає походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, виключно для подружжя [24]. Тому можемо зробити висновок, що баба й дід не можуть стати батьками, використовуючи метод сурогатного материнства.

Крім того, згідно зі ст.57 Основ законодавства України про охорону здоров'я [25] жінці надається право самій вирішувати питання про материнство. Отже, дії батьків померлого чоловіка суперечать як законодавству України, так і безпосередньо принципам репродуктивної справедливості.

Звертаючись до закордонної практики у врегулюванні питань щодо застосування ДРТ слід зазначити про неврегульованість та наявність прогалин. У багатьох країнах замінне (сурогатне) материнство де-юре і де-факто заборонене, а питання використання ембріонів містять багато суперечностей. Наприклад, у Південній Кореї головним документом у регулюванні репродуктивної сфери є *Bioethics and Safety Act* [26]. Він встановлює жорсткий п'ятирічний ліміт зберігання ембріонів без права продовження навіть за бажанням пацієнтів. Після спливу цього строку клініка зобов'язана знищити ембріони, за винятком дуже вузьких випадків (наприклад, коли жінка проходить хіміотерапію). Відповідно пацієнти скаржаться, що порушується їх основоположне репродуктивне право – мати дитину [27].

У США сфера використання ембріонів різниться між штатами і регулюється судовою практикою. Так, показовим є недавній резонансний кейс штату Алабама, де Верховний суд визнав заморожені ембріони «дітьми» для цілей закону про неправомірну смерть, що дозволило батькам подавати позови як за загибель «неповнолітньої дитини». Це рішення спричинило хвилю критики й тимчасову зупинку роботи IVF-клінік через ризики кримінальної відповідальності. На рівні професійних стандартів Американське товариство репродуктивної медицини (ASRM) прямо зазначає, що постмортальна репродукція є етично прийнятною лише за умови наявності чітких доказів волі померлої особи [28].

В Україні ж ситуація ускладнюється через триваючу війну. Постановою КМУ № 78 від 24.01.2025 р. здійснено спробу врегулювати питання кріоконсервації для військових [19]. Пункт 12 Постанови

встановлює, що в разі загибелі (смерті) або оголошення судом померлим в установленому порядку військовослужбовця репродуктивні клітини якого зберігаються, їх безоплатне зберігання здійснюється протягом трьох років з дати смерті такої особи або оголошення судом її померлою. Після закінчення зазначеного строку подальше зберігання таких клітин може бути продовжене за рахунок іншої особи, визначеної в заповіті військовослужбовця щодо власних репродуктивних клітин, а в разі відсутності заповіту – за бажанням другого з подружжя або особи, з якою загиблий (померлий) військовослужбовець проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою. Однак відсутність механізму передачі прав розпорядження (за відсутності заповіту) другому з подружжя або цивільному партнеру заводить у глухий кут. Партнер загиблого може залишитися з біоматеріалом, але без права його використати.

Висновок. Ситуація з репродуктивними правами залишається гострою проблемою як для українського, так і для міжнародного законодавства. Відсутність єдиного підходу призводить до глобальних етичних та правових дилем. Україна має шанс розробити ефективний механізм, який захищатиме автономію особи, гідність померлого та інтереси майбутньої дитини, але це можливо лише за умови усунення прогалин у діючому законодавстві на шляху до реалізації концепції репродуктивної справедливості. З огляду на все вище викладене, вважаємо доцільною назву законопроекту «Про застосування допоміжних репродуктивних технологій та статус ембріона», в якому, серед іншого, визначити що:

1. «Право на відтворення є особистим правом»;

2. «Екстракорпоральний ембріон людини є результатом спільного репродуктивного наміру двох осіб, не є річчю чи майном у розумінні Цивільного кодексу України, не може бути об'єктом цивільного обігу, предметом спадкування, дарування, купівлі-продажу чи іншого відчуження. Право розпорядження ембріоном належить виключно особам, з гамет яких він був створений»;

3. «Використання біоматеріалу без згоди одного з біологічних батьків та передача права третім особам забороняється. У випадку смерті одного з учасників програми ДРТ за відсутності його нотаріально посвідченої письмової згоди на постмортальне використання ембріонів або статевих клітин, право розпорядження належить виключно іншому учаснику програми ДРТ»;

4. «Ембріон людини підлягає спеціальному правовому захисту, що гарантує повагу до людської гідності».

Вважаємо, що такі зміни допоможуть українському законодавцеві розробити ефективний механізм реалізації репродуктивних прав, який буде відповідати основним стандартам концепції «репродуктивної справедливості».

Література:

1. Programme of Action of the International Conference on Population and Development / United Nations. Cairo, 1994. URL: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf (дата звернення: 16.03.2026).

2. Beijing Declaration and Platform for Action / United Nations. 1995. URL: https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CSW/PFA_E_Final_WEB.pdf (дата звернення: 16.03.2026).

3. SisterSong Women of Color Reproductive Justice Collective: [офіційний сайт]. URL: <https://www.sistersong.net/about-x2> (дата звернення: 16.03.2026).
4. Cherry A. Shifting Our Focus from Retribution to Compassion: An Alternative Vision for the Treatment of Pregnant Women Who Harm Their Fetuses. *Journal of Law and Health*. 2015. Vol. 28, No. 1. URL: <https://ssrn.com/abstract=2501969> (дата звернення: 16.03.2026).
5. Островська Б. В. Міжнародно-правове регулювання права людини на життя в контексті біоетики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2021. 44 с. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/avtoreferat_ostrovskab.pdf (дата звернення: 16.03.2026).
6. Lee P. Abortion and Unborn Human Life. 2nd ed. *Catholic University of America Press*, 2010. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctt3fgq9f> (дата звернення: 16.03.2026).
7. Nacu M. The Right to Life. Legal Status of the Human Embryo. *European Journal of Law and Public Administration*. 2023. Vol. 10, No. 1. P. 110–124. DOI: <https://doi.org/10.18662/eljpa/10.1/200> (дата звернення: 16.03.2026).
8. Ross L., Solinger R. Reproductive Justice: An Introduction. Oakland, CA: University of California Press, 2017. Vol. 1. P. 61. URL: <https://www.jswve.org/wp-content/uploads/2017/12/10-014-212-JSWVE-2017.pdf> (дата звернення: 16.03.2026).
9. Roberts D. Killing the Black Body: Race, Reproduction, and the Meaning of Liberty. Pantheon Books, 1997. URL: <https://blogs.law.columbia.edu/abolition1313/files/2021/02/Roberts-Dorothy-Killing-the-Black-Body-Excerpts.pdf> (дата звернення: 16.03.2026).
10. The 17 Goals. Sustainable Development / United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (дата звернення: 16.03.2026).
11. European Convention on Human Rights, as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15, ETS No. 005, 4 November 1950 / Council of Europe. URL: <https://www.refworld.org/legal/agreements/coe/1950/en/18688> (дата звернення: 16.03.2026).
12. Goal 1: End poverty in all its forms everywhere / United Nations Regional Information Centre. 2025. URL: <https://unric.org/en/sdg1/> (дата звернення: 16.03.2026).
13. Goal 3: Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages / United Nations Regional Information Centre. 2025. URL: <https://unric.org/en/sdg-3/> (дата звернення: 16.03.2026).
14. Goal 4: Quality Education / United Nations Regional Information Centre. 2025. URL: <https://unric.org/en/sdg-4/> (дата звернення: 16.03.2026).
15. Goal 5: Achieve gender equality and empower all women and girls / United Nations Regional Information Centre. 2025. URL: <https://unric.org/en/sdg-5/> (дата звернення: 16.03.2026).
16. SDG 5: Achieve gender equality and empower all women and girls / UN Women. URL: <https://www.unwomen.org/en/node/36060> (дата звернення: 16.03.2026).
17. Goal 10: Reduce inequality within and among countries / United Nations Regional Information Centre. 2025. URL: <https://unric.org/en/sdg-10/> (дата звернення: 16.03.2026).
18. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : Наказ МОЗ України від 09.09.2013 № 787. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (дата звернення: 16.03.2026).
19. Про затвердження Порядку здійснення забору, кріоконсервації та зберігання репродуктивних клітин військовослужбовців... : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2025 № 78. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-2025-п#Text> (дата звернення: 16.03.2026).
20. 255 українок скористалося послугою лікування безпліддя державним коштом / Міністерство охорони здоров'я України. Київ, 2024. URL: <https://moz.gov.ua/uk/255-ukrayinok-skorystalosya-poslugoyu-likuvannya-bezplidnya-derzhavnim-koshtom> (дата звернення: 16.03.2026).

21. Трофіменко І. В. Кріоємбріони, створені з генетичного матеріалу спадкодавця, можуть бути успадковані. *ПРОТОКОЛ*. 2025. URL: <https://surl.li/rxqzrh> (дата звернення: 16.03.2026).

22. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 16.03.2026).

23. Evans v. United Kingdom (6339/05) : judgment / European Court of Human Rights. 2027. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-80046> (дата звернення: 16.03.2026).

24. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 16.03.2026).

25. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 16.03.2026).

26. Bioethics and Safety Act : Act No. 7150 of Jan. 12, 2004, as amended up to Act No. 19941 of Apr. 18, 2023. Seoul : Government of the Republic of Korea, 2023. URL: <https://www.law.go.kr/LSW/lsInfoP.do?lsiSeq=199534&viewCls=engLsInfoR&urlMode=engLsInfoR#0000> (дата звернення: 16.03.2026).

27. Lee S. G. Legitimacy of the Legal Storage Limits for Frozen Embryos in South Korea. *Issues in Law and Medicine*. 2020. Vol. 35, No. 2. P. 117–130. URL: https://issuesinlawandmedicine.com/wp-content/uploads/2023/10/Lee_35n2.pdf (дата звернення: 16.03.2026).

28. The Alabama supreme court's ruling on frozen embryos. *Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health*. URL: <https://publichealth.jhu.edu/2024/the-alabama-supreme-courts-ruling-on-frozen-embryos> (дата звернення: 16.03.2026).

References:

1. United Nations. (1994). Programme of Action of the International Conference on Population and Development. Cairo. URL: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf

(Accessed: 16.03.2026).

2. United Nations. (1995). Beijing Declaration and Platform for Action. URL: https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CSW/PFA_E_Final_WEB.pdf (Accessed: 16.03.2026).

3. SisterSong Women of Color Reproductive Justice Collective: [official website]. URL: <https://www.sistersong.net/about-x2> (Accessed: 16.03.2026).

4. Cherry, A. (2015). Shifting Our Focus from Retribution to Compassion: An Alternative Vision for the Treatment of Pregnant Women Who Harm Their Fetuses. *Journal of Law and Health*, 28(1). URL: <https://ssrn.com/abstract=2501969> (Accessed: 16.03.2026).

5. Ostrovska, B. V. (2021). Mizhnarodno-pravove rehuliuвання prava liudyny na zhyttia v konteksti bioetyky (International legal regulation of the human right to life in the context of bioethics) (Extended abstract of Doctor of Law dissertation). Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, Kyiv. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/avtoreferat_ostrovska_b.pdf (Accessed: 16.03.2026) (in Ukrainian).

6. Lee, P. (2010). *Abortion and Unborn Human Life* (2nd ed.). Catholic University of America Press. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctt3fgq9f> (Accessed: 16.03.2026).

7. Nacu, M. (2023). The Right to Life. Legal Status of the Human Embryo. *European Journal of Law and Public Administration*, 10(1), 110–124. DOI: <https://doi.org/10.18662/eljpa/10.1/200> (Accessed: 16.03.2026).

8. Ross, L., & Solinger, R. (2017). *Reproductive Justice: An Introduction* (Vol. 1, p. 61). Oakland, CA: University of California Press. URL: <https://www.jswve.org/wp-content/uploads/2017/12/10-014-212-JSWVE-2017.pdf> (Accessed: 16.03.2026).

9. Roberts, D. (1997). *Killing the Black Body: Race, Reproduction, and the Meaning of Liberty*. Pantheon Books. URL: <https://blogs.law.columbia.edu/abolition1313/files/2021/02/Roberts-Dorothy-Killing-the-Black-Body-Excerpts.pdf> (Accessed: 16.03.2026).

10. United Nations. The 17 Goals. Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (Accessed: 16.03.2026).

11. Council of Europe. (1950). European Convention on Human Rights, as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15, ETS No. 005. URL: <https://www.refworld.org/legal/agreements/coe/1950/en/18688> (Accessed: 16.03.2026).

12. United Nations Regional Information Centre. (2025). Goal 1: End poverty in all its forms everywhere. URL: <https://unric.org/en/sdg1/> (Accessed: 16.03.2026).

13. United Nations Regional Information Centre. (2025). Goal 3: Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages. URL: <https://unric.org/en/sdg-3/> (Accessed: 16.03.2026).

14. United Nations Regional Information Centre. (2025). Goal 4: Quality Education. URL: <https://unric.org/en/sdg-4/> (Accessed: 16.03.2026).

15. United Nations Regional Information Centre. (2025). Goal 5: Achieve gender equality and empower all women and girls. URL: <https://unric.org/en/sdg-5/> (Accessed: 16.03.2026).

16. UN Women. SDG 5: Achieve gender equality and empower all women and girls. URL: <https://www.unwomen.org/en/node/36060> (Accessed: 16.03.2026).

17. United Nations Regional Information Centre. (2025). Goal 10: Reduce inequality within and among countries. URL: <https://unric.org/en/sdg-10/> (Accessed: 16.03.2026).

18. Pro zatverdzhennia Poriadku zastosuvannia dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnolohii v Ukraini : Nakaz MOZ Ukrainy vid 09.09.2013 No. 787 (On the Approval of the Procedure for the Application of Assisted Reproductive Technologies in Ukraine : Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 787 dated 09.09.2013). Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (Accessed: 16.03.2026) (in Ukrainian).

19. Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia zaboru, kriokonservatsii ta zberihannia reproduktyvnykh klityn viiskovosluzhbovtiv... : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.01.2025 No. 78 (On the Approval of the Procedure for the Sampling, Cryopreservation and Storage of Reproductive Cells of Servicemen... : Resolution of

the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 78 dated 24.01.2025). Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-2025-п#Text> (Accessed: 16.03.2026) (in Ukrainian).

20. 255 ukrainok skorystalosia posluhoiu likuvannia bezpliddia derzhavnym koshtom (255 Ukrainian women used the state-funded infertility treatment service). (2024). Ministerstvo okhorony zdorov'ia Ukrainy. Kyiv. URL: <https://moz.gov.ua/uk/255-ukrayinok-skorystalosya-poslugoyu-likuvannya-bezpliddya-derzhavnim-koshtom> (Accessed: 16.03.2026) (in Ukrainian).

21. Trofimenko, I. V. (2025). Krioembriony, stvoreni z henetychnoho materialu spadkodavtsia, mozhut buty uspadkovani (Cryoembryos created from the genetic material of the testator can be inherited). PROTOKOL. URL: <https://surl.li/rxqzrh> (Accessed: 16.03.2026) (in Ukrainian).

22. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 No. 435-IV (Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 435-IV dated 16.01.2003). Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Accessed: 16.03.2026) (in Ukrainian).

23. European Court of Human Rights. (2027). Evans v. United Kingdom (6339/05) : judgment. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-80046> (Accessed: 16.03.2026).

24. Simeinyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 10.01.2002 No. 2947-III (Family Code of Ukraine : Law of Ukraine No. 2947-III dated 10.01.2002). Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (Accessed: 16.03.2026) (in Ukrainian).

25. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorov'ia : Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 No. 2801-XII (Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Healthcare : Law of Ukraine No. 2801-XII dated 19.11.1992). Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (Accessed: 16.03.2026) (in Ukrainian).

26. Government of the Republic of Korea. (2023). Bioethics and Safety Act : Act No. 7150 of Jan. 12, 2004, as amended up to Act No. 19941 of Apr. 18, 2023. Seoul. URL: <https://www.law.go.kr/LSW/lsInfoP.do?lsiSeq=19953>

[4&viewCls=engLsInfoR&urlMode=engLsInfoR#0000](#) (Accessed: 16.03.2026).

27. Lee, S. G. (2020). Legitimacy of the Legal Storage Limits for Frozen Embryos in South Korea. *Issues in Law and Medicine*, 35(2), 117–130. URL: https://issuesinlawandmedicine.com/wp-content/uploads/2023/10/Lee_35n2.pdf (Accessed: 16.03.2026).

28. Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health. The Alabama supreme court's ruling on frozen embryos. URL: <https://publichealth.jhu.edu/2024/the-alabama-supreme-courts-ruling-on-frozen-embryos> (Accessed: 16.03.2026)

Malanchuk T., Hetman Y. The concept of “reproductive justice”: implementation of universal standards in Ukrainian legislation. - Article.

This article investigates the comprehensive emergence of the modern legal doctrine of ‘reproductive justice’, providing a detailed analysis of its profound impact on international and national legislation, as well as its foundational significance in shaping the progressive law of the future. The study meticulously examines the long-term evolution of reproductive rights within the complex framework of international law and relevant United Nations instruments, emphasizing a critical paradigm shift from a purely formal, liberal recognition of individual autonomy to a multi-layered approach that intrinsically integrates fundamental human rights with social justice principles. Within this research, the concept of reproductive justice is systematically presented through its three fundamental and interconnected dimensions: the inherent right to have children, the right to abstain from having children through accessible means, and the essential right to raise children in a safe, healthy, and supportive environment. Particular academic attention is paid to the strategic intersection between reproductive justice and the UN Sustainable Development Goals (SDGs),

specifically focusing on their implementation in the areas of poverty alleviation, universal healthcare, quality education, gender equality, and the global reduction of systemic inequalities. Furthermore, the article provides a comparative analysis of international legal standards regarding equitable access to assisted reproductive technologies (ART) based on universal and regional norms, the evolving jurisprudence of the European Court of Human Rights, and the specialized recommendations of international organizations. Finally, the author evaluates the contemporary judicial practice that actively shapes the reproductive justice doctrine and identifies key developmental trends across diverse legal systems, substantiating the objective necessity of integrating universal reproductive justice standards into the national legal system and outlining strategic directions for further regulatory development based on extensive international experience and human rights protection.

Keywords: reproductive justice, assisted reproductive technologies, embryo status, human rights, Sustainable Development Goals.

Авторська довідка:

Маланчук Тетяна Василівна – кандидатка юридичних наук, старша викладачка кафедри Міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства Сумського державного університету.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4583-8838>

Гетьман Ярослава Сергіївна – здобувачка вищої освіти з курсу ОС «бакалавр» Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету.

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0001-2251-1966>

Дата подачі автором 22.03.2026.

Дата прийняття після рецензування 07.04.2026.

Дата публікації 09.05.2026.

